

Մ Ա Յ Ր Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք Ո Ւ Մ

Վ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

(Ճարտարապետ, Մայր Աթոռի
նարտարապետական-շինարարական
հանձնաժողովի անդամ)

ՎՍՏՏՆԿԱԼԻՑ ԿՑՆՔԻ ՈՒՂԻՈՎ

(Ճարտարապետ Միֆայել Մազմանյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ)

Հորեկյանական հանձնաժողովի նախագահ
Հ. Բաբաջանյանը հորեկյարի մեծարանքի ե-
րեկոն հայտարարում է բացված:

Ճարտարապետ Մ. Մազմանյանի կյան-
քի և ստեղծագործական ուղու մասին
ղեկուցում է ճարտարապետական գիտու-
թյունների թեկնածու Ալ. Սահինյանը, որը
հակիրճ կերպով ներկայացնում է ունկնդիր-
ներին հորեկյարի վաստակը: Այնուհետև ող-
ջույնի ջերմ խոսքով հանդես են գալիս Հա-
յաստանի Ճարտարապետների միության
վարչության նախագահ, ՍՍՌՄ Շինարարու-
թյան և ճարտարապետության ակադեմիայի
իսկական անդամ Հ. Մարգարյանը, Երևանի
Պոլիտեխնիկական ինստիտուտի դիրեկտոր
Պ. Մելքոնյանը, Հայաստանի Կերպարվես-
տագետների միության վարչության նախա-
գահ Ռ. Պարսամյանը, Հայկական ՍՍՌ Գի-
տությունների ակադեմիայի Արվեստների
պատմության և տեսության ինստիտուտի
ներկայացուցիչ Ս. Դավթյանը, «Երևաննա-
խագիծ» հաստատության դիրեկտոր Գ. Հաս-
րաթյանը, Հայաստանի Պետական պատմա-
կան թանգարանի դիրեկտոր պրոֆ. Կ. Ղա-
ֆաղարյանը և ուրիշներ, որոնք իրենց խոս-
քերում դրվատում են հորեկյարի մեծ վաս-
տակները:

Դեկտեմբերի 12-ին, Երևանի Ճարտարա-
պետների տան դահլիճում, նշվեց ճարտա-
րապետ Մ. Մազմանյանի ծննդյան 60-ամ-
յակը և գործունեության 40-ամյակը:

Հայաստանի Ճարտարապետների միու-
թյան վարչության նախագահի տեղակալ և

Հանդիսականները ուշադրությամբ են ունկնդրում ու ջերմորեն ընդունում Հայաստանի ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարյանի ու գրող Ստեփան Զորյանի ուղերձները, որոնք տկարության պատճառով էին մասնակցում երեկոյին:

Հոբելյարի մանկության ընկերների կողմից ելույթ ունեցավ բանաստեղծ պրոֆ. Գևորգ Աբովը, որը կարդաց նաև Մ. Մազմանյանին նվիրված իր բանաստեղծությունը:

Հոբելյարի հասցեով ստացված բազմաթիվ հեռագրերի ընթերցումից հետո, հանդիսականների բուռն ծափերի տակ, ամբիոն բարձրացավ Միքայել Մազմանյանը, որը խոսելով ճարտարապետի կոչման մասին, շահեկան խորհուրդներ տվեց երիտասարդներին:

Երեկոյի հանդիսավոր մասից հետո տեղի ունեցավ հոբելյարին նվիրված համերգ: Ելույթ ունեցան Հայկական ՍՍՌ վաստակավոր արտիստներ Հայկունի Գարագաշն ու Ալ. Աղամյանը, Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական արտիստներ Ե. Տալյանը, Ա. Ավետիսյանը և ուրիշներ:

Ճարտարապետ Միքայել Դավթի Մազմանյանը ծնվել է 1899 թվականի նոյեմբերի 21-ին Քերիխիում, որտեղ ստացել է իր միջնակարգ կրթությունը, սկզբում ավարտելով տարրական, իսկ 1918 թվականին՝ Ներսիսյան դպրոցը: Դեռևս պատանի հասակից աչքի է ընկնում գրասիրությամբ ու շնորհքով նկարչության և արվեստների ճյուղի մեջ: Իր դպրոցական ընկերների հետ նախաձեռնում է գրական-գեղարվեստական ձեռագիր հանդեսների հրատարակությունը, զբաղվում նկարչությամբ, կատարում մեր մշակույթի գործիչների (Հ. Թումանյանի, Մ. Աբելյանի և ուրիշների) մտերմական ծաղրանկարները, որոնք ժամանակին հրապարակվել են «Գեղարվեստ» պարբերագրի էջերում:

Հոր վաղաժամ մահը ստիպում է նրան դեռ պատանի հասակից մտահոգվել ապրուստի միջոցների վաստակելու մասին: 1919—1921 թվականներին երիտասարդ Մազմանյանը պաշտոնավարում է Քիֆլիսի դպրոցներում, որպես նկարչության դասատու:

Վրաստանում սովետական կարգեր հաստատվելուց հետո, նա մեկնում է Մոսկվա և ուսանում Գեղարվեստական-տեխնիկական ինստիտուտի սկզբում նկարչական, ապա ճարտարապետական ֆակուլտետներում:

Ուսանողական տարիները Մոսկվայում անցնում են բեղմնավոր կերպով: Սովորելու

հետ միասին, Մ. Մազմանյանը որոշակի ծառայություններ է մատուցում հայ մշակույթի զարգացմանը. թարգմանում է և հրատարակում Գ. Պլեխանովի «Գեղարվեստը և հասարակական կյանքը» աշխատությունը, ինչպես և Զոն Ռիդի «Տաս օր, որ ցնցեցին աշխարհը» հանրահայտ գիրքը: Այդ տարիներին նրա հեղինակությամբ լույս է տեսնում նաև իսպանացի նշանավոր նկարիչ Յո. Գոյայի վերաբերյալ իմ ամփոփ մենագրություն, հոդվածներ այլ նկարիչների մասին:

Մոսկվայի գեղարվեստական աշխարհում ունեցած ընդարձակ կապերը մեծ չափով նպաստում են նրա մտահորիզոնի ընդարձակմանը և ստեղծագործական առաջադիմական հայացքների կազմակերպմանը, որպիսի հանգամանքը իր բարերար ազդեցություն մթնոլորտում էր առաջացնում:

Ստանալով բարձրագույն կրթություն, Մ. Մազմանյանը իր հետ ուսանող անբաժան ընկերների՝ Կարո Հալաբյանի ու Գևորգ Քոչարի հետ, երեսուն տարի առաջ, 1929 թվականին, գալիս է Երևան: Սովետական Հայաստանի վերակառուցվող մայրաքաղաքը նրանց կարիքն էր զգում: Զե՞ որ քսանական թվականներին ճարտարապետներին մատնեցի վրա կարելի էր հաշվել Հայաստանում, այնքան քիչ էին նրանք: Մավալվող քաղաքաշինարարական աշխատանքների, բնակելի, հասարակական և արտադրական շենքերի նախագծման ու կառուցման համար շատ մասնագետներ էին հարկավոր, և ահա նրանք, երիտասարդ ու խանդավառ, եկան ծառայելու իրենց վերածնվող Հայրենիքին: Այդ սրբազան տեղը դարձավ նրանց ամբողջ կյանքի նշանաբանը:

Տարբեր էին նրանց հակումները, սակայն նրանց միավորում էր ստեղծագործական ձգտումների միասնությունը, նոր, սոցիալիստական ճարտարապետություն կերտելու նվիրական գաղափարը: Դրա իրականացման համար նրանք պայքար ծավալեցին և՛ իսկական և՛ կարծեցյալ հին դեմ, հախուռն ու կրքոտ ինչպես հատուկ է երիտասարդներին, ապրելով և՛ ստեղծագործական հաջողությունների բերկրանքը, և՛ նորի կերտման ճանապարհին անխուսափելի ծախողումների հիասթափությունը:

Նրանական թվականների սկզբների նրանց գործունեությունը այնքան սերտորեն է կապված իրար հետ, որ դժվար է խոսել նրանցից յուրաքանչյուրի ստեղծագործական դեմքի մասին: Սակայն այնուամենայնիվ նրանցից ամեն մեկն ունի իր ուրույն դեմքը և կյանքում քայլեց իր ճանապարհով:

Ճարտարապետ Մ. Մազմանյանին հավասարապես հրապուրում էին ճարտարապետության և՛ պրակտիկ և՛ տեսական հարցերը, որոնց ուղղությամբ էլ նա դրսևորեց իր շնորհալի աշխատանքը, ցուցաբերելով մեծ հմտություն թե՛ մեկ և թե՛ մյուս բնագավառներում:

Սկզբում հանդես գալով գերազանցապես քաղաքաշինության ասպարեզում, նա մշակում է Կիրովական և Լենինական քաղաքների, Ղափանի և ռեսպուբլիկայի բազմաթիվ գյուղական վայրերի հատակագծեր, ցուցաբերելով տեղական պայմանների հաշվառման ուշադրավ օրինակներ: Իր և ընկերների կատարած այդ տարիների դրական աշխատանքի արգասիք կարելի է համարել Երևանի՝ Ս. Կիրովի անվան գործարանի բանվորական ավանի հատակագծումը, որը հանդիսացավ միասնական մտահղացմամբ ստեղծված մայրաքաղաքի բնակելի առաջին զանգվածը:

Դրա հետ միասին, Մ. Մազմանյանը առանձին և ընկերովի կաղմել է զգալի թվով բնակելի ու հասարակական շենքերի նախագծեր: Դրանցից մի քանիսը, ինչպես օրինակ Կառուցողների ակումբի (այժմ Ստանիսլավսկու անվան ռուսական դրամատիկական թատրոնի), Երկրաբանական վարչության շենքերը, «Երգչ»-ի բնակելի տան, Գրողների հանգստի տան (Սևանում) և հատկապես Կենտրոնական ունիվերսալ խանութի ու Գրքի պալատի մուկնումենտալ շենքերը, որոնք վաղուց արդեն իրականացված են ու ակտիվորեն մտել են մեր մայրաքաղաքի ճարտարապետական կերպարի մեջ: Դրանք տարբեր չափերով մարմնավորում են ստեղծագործական այն պրպտունները, որոնք բնորոշ են 30-ական թվականների սովետահայ ճարտարապետության, մեծ մասամբ դրսևորելով հեղինակի նորարարական վերաբերմունքը ինչպես ժամանակակից շինանյութերի և կոնստրուկցիաների, այնպես էլ ազգային ժառանգության առաջադիմական տարրերի օգտագործման նկատմամբ:

Պրակտիկ գործունեությանը զուգընթաց Մ. Մազմանյանը ծավալեց գիտահետազոտական աշխատանք, ինչպես՝ ճարտարապետության գործնական հարցերի տեղական լրնգհանրացումների ուղղությամբ, որոնց արդյունքները բաղմաթիվ հոդվածներով հրապարակել է պարբերական մամուլի էջերում, այնպես էլ հայ ճարտարապետության ուսումնասիրության ուղղությամբ: Երեսնական թվականներին նրա նախաձեռնությամբ կազմակերպվեց Հայաստանի կարևորագույն պատմա-ճարտարապետական հուշարձանների չափազորությունների գործը: Կարևոր է հիշատակել այն ջերմ և

հոգատար վերաբերմունքը, որով մշտապես շրջապատել էր Մ. Մազմանյանը հայ ճարտարապետության անխոնջ հետազոտող Թորոս Թորամանյանին, մինչև վերջինիս կյանքի վախճանը, մեծապես նպաստելով բազմալատակ գիտնականին իր հետազոտությունները ամփոփելու և հրատարակության պատրաստելու գործում: Թ. Թորամանյանի «Նյութեր հայ ճարտարապետության պատմության» մեծածավալ և խիստ շահեկան աշխատությունը հրատարակության պատրաստելու գործում Մ. Մազմանյանը ամենաջերմ աջակցություն է ցուցաբերել:

Եվս մի կարևոր բնագավառում անգնահատելի ծառայություն է մատուցել Մ. Մազմանյանը մեր ծագող ռեսպուբլիկային: Քաջ գիտակցելով Հայաստանի ժողովրդական տնտեսության համար մասնագիտական կադրերի հրամայական պահանջը, նա Հայաստանի կառավարության հանձնարարությամբ հանդես է գալիս որպես ռեսպուբլիկայի տեխնիկական կադրերի պատրաստման դարբնոցի՝ Երևանի Պոլիտեխնիկական ինստիտուտի ժրջան կազմակերպիչն ու առաջին դիրեկտորը (1931—1936 թ. թ.): Փաստորեն նրա ջանքերով էլ հիմք է դրվել ճարտարապետական կրթությանը ռեսպուբլիկայում: Ինստիտուտում կատարած մանկավարժական աշխատանքի ընթացքում նա դաստիարակել ու ուսուցիչը դարձավ շինարարների և ճարտարապետների մի ամբողջ սերնդի, որը կյանք մտնելով, մեծ ոգևորությամբ նվիրվեց Երևանի ու ռեսպուբլիկայի այլ բնակավայրերի վերակառուցման մեծ, պատվավոր գործին:

1936 թվականին, Հայաստանի կառավարության աջակցությամբ, Մ. Մազմանյանը սովետական ճարտարապետների մի խմբի հետ արտասահման մեկնեց, եղավ Ստամբուլում, Աթենքում, Ֆլորենցիայում, Հռոմում ու Փարիզում, Այս հետաքրքրական ճանապարհորդությունը մեծապես նպաստեց նրա մասնագիտական մտահորիզոնի ընդարձակմանը:

Մ. Մազմանյանի քաղաքաշինական հմտությունն է՛լ ավելի լայն կերպով դրսևորվեց 1939—1954 թվականների ընթացքում, երբ նա ճարտարապետ Գ. Քոչարի հետ միասին ներգրավվեց երկրի հեռավոր հյուսիսում ստեղծվող արդյունաբերական կարևոր կենտրոն՝ Նորիսկի քաղաքի նախագծման ու կառուցման դժվարին աշխատանքներին: Ցուցաբերելով ստեղծագործական վերաբերմունք ստանձնած գործի նկատմամբ, հատակագծման բնագավառում նա մտցրեց հյուսիսի առանձնահատուկ պայմաններից բխող լուծումներ, որոնք նոր ավանդ հանդիսացան քաղաքաշինական արվեստի ասպարեզում:

Լայն մտահորդոնի տեր և բազմակողմանիորեն օժտված մասնագետ է Մ. Մազմանյանը, քաջատեղյակ ոչ միայն քաղաքաշինության, ու ճարտարապետության, այլև գրականության, կերպարվեստի, թատրոնի ու երաժշտության հարցերին: Այդ մասին են վկայում նրա և՛ հոգվածները և՛ շահեկան խորհուրդները հայ մշակույթի տարբեր բնագավառների աշխատողներին:

Այժմ էլ, երբ նշվում է վաստակած ճարտարապետի 60-ամյակը, նա ստեղծագործում է երիտասարդի ամյունով, հսկայական կենսափորձով իմաստավորված: Մի քանի տարի է, ինչ նա գլխավորում է «Երևաննախագծի» հատակագծային արվեստանոցը, որտեղ նրա ղեկավարությամբ շարունակում է մշակվել Սովետական Հայաստանի մայրաքաղաքի նախագիծը: Առանձնակի ուշադրություն է դարձնում նա բնակելի նոր թաղամասերի հատակագծմանը: Հրազդանի մեծ կամուրջի մոտ, կիրճի աջ ափին ծավալվող բնակելի մեծ շրջանի, ինչպես և քաղաքի մյուս մասերում յոթնամյակի ընթացքում ծավալվող բնակարանային շինարարության համար ստեղծվող բնակելի նոր շրջանների հատակագծումը Մ. Մազմանյանի և նրա ղեկավարած ստեղծագործական կոլեկտիվի գլխավոր զբաղմունքն է այժմ: Քաղաքաշինական այդ կարևոր հարցերը նրա կողմից գտնում են առաջադիմական, ժամանակակից լուծումներ, որոնց հիմնական սկզբունքը՝ ազգաբնակչության կենսապայմանների անշեղ բարելավումն է:

Չափազանց գնահատելի է նաև Մ. Մազմանյանի գործունեությունը ճարտարապետական գիտության բնագավառում: Աշխատակցելով Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Արվեստների պատմության և տեսության ինստիտուտում որպես ավագ գիտաշխատող, նա գործուն մասնակցություն է ունենում այդ հաստատության գիտական միջոցառումներին՝ հայ ճարտար-

ապետության և արվեստի ուսումնասիրության ուղղությամբ:

Արժանի է առանձնապես հիշատակել հոբելյարի աշխատանքի ևս մի կարևոր բնագավառի մասին: Դա մասնակցությունն է էջմիածնի Մայր Աթոռի կողմից իրականացվող վերաշինական աշխատանքներին: Որպես նախագահ գլխավորելով Մայր Աթոռի ճարտարապետական-շինարարական հանձնաժողովը, նա եռանդուն աջակցություն է ունենում այն բոլոր շինարարական-վերանորոգչական աշխատանքներին, որոնք վերջին տարիներս կատարվում են էջմիածնում: Նրա նախագծով է իրականացվում Մայր Տաճարի, Ս. Հռիփսիմեի, Ս. Գայանեի, Շողակաթի եկեղեցիների շրջապատի բարեկարգումը:

Մասնագետի իր մեծ փորձը, ընդարձակ գիտելիքները, հայ ճարտարապետության ու արվեստի հիանալի ճանաչողությունը մեծ չափով նպաստում են Մայր Աթոռի ճարտարապետական-շինարարական հանձնաժողովի աշխատանքների հաջողությանը:

Այժմ, երբ այդ աշխատանքների արդյունքները աստիճանաբար սկսում են շոշափելի դառնալ, ուրախացնելով շատերին, բնականաբար հպարտության զգացումով լցվում է նաև այն մարդու սիրտը, որի հմուտ ղեկավարությամբ, գիտական և մասնագիտական պատշաճ մակարդակով քննարկվում են և համապատասխան լուծում ստանում Մայր Աթոռի վերանորոգչական բեղմնավոր գործունեության հետ կապված նախագծային-շինարարական հարցերը:

Իր ժողովրդի մեծ վերածնունդով, հայրենի քաղաքների ու գյուղերի բարեկարգման ու կառուցապատման պայծառ հեռանկարներով ոգեշնչված, բեղմնավոր կյանքի ուղիով անցած Միքայել Մազմանյանին մնում է մաղթել քաջառողջություն և երկար կյանք, որպեսզի կարողանա նույնպիսի եռանդով, ինչպես մինչև այժմ, ազնիվ և ջանասիրաբար ծառայել իր ժողովրդին:

